

Bulletin Nr 1-2/06

Maj 2006

Att vara nya redaktörer

av Kristina Abiala och Andreas Johansson
Red.s

E-post: Kristina.Abiala@sh.se
Andreas.Johansson@sh.se

Det är inte lätt att efterträda Gudrun Persson som under sina fem år som redaktör utvecklade vår intressanta skrift både till form och innehåll. Som nytillträdda redaktörer för Sällskapets Bulletin har vi ett stort ansvar. Vår ambition är att stå på våra företrädares axlar och förvalta det ansvar vi fått oss tilldelat. Men vi kan inte göra det utan er, och det är ingen tom fras.

I det här numret kan vi läsa: Pål Kolstøs artikel *Nasjonalisme og økonomisk konkurranse i Russland*; Staffan Sohlmans artikel *Rysk och finns rättskipning*, som väsentligen är en översättning ur Vladimir Andrejevits memoarer; rapporten *Rysket kulturliv i förändring* av Lena Jonson, som vi även kunde ta del av på Ligan i början av februari i år; och till sist Pavel Cabacencos artikel *Labour migration from the Republic of Moldova – choosing Europe*. Vi önskar er en stimulerade läsning!

Bulletinen är en tidskrift för dess medlemmar. Som sådan är redaktörerna i hög grad beroende av medlemmarnas aktivitet. Även om vi planerar att ta in texter också från skribenter utanför Sällskapets krets är vår ambition att Bulletinen bör ha en stark förankring bland våra medlemmar. Vi riktar därför åter en uppmaning att skicka in förslag på texter ni tror skulle kunna passa i Bulletinen. Det kan då exempelvis vara i form av reseberättelser, bokanmälningar eller en kortare vetenskaplig artikel.

Nasjonalisme og økonomisk konkurranse i Russland.

Rapport fra et 'work-in-progress'

av Pål Kolstø
professor vid Oslo universitet
E-post: pal.kolsto@ilos.uio.no

Da en bølge av etnonasjonal mobilisering rullet over Sovjetunionen og Øst-Europa på 1980- og 1990-tallet, tolket mange av oss det som et tegn på at interessepolitikk nå var blitt avløst av identitetspolitikk. I stedet for å kjempe for sine økonomiske interesser, som vi var vant til i Vesten, var menneskene under kommunismen først og fremst opptatt av å bevare og utvikle sin etniske og kulturelle identitet.¹ Det finnes mange oppfatninger av hva nasjonalisme er, men de fleste har vært enige om at den ikke er interessestyrt. Noen har hevdet at nasjonalisme er en irrasjonell urkraft som ikke lar seg styre av nyttehensyn (Walker Connor er en ledende talsmann for dette synet).² Andre har ment at nasjonalistene har oppdaget at det finnes ting i livet som er viktigere enn penger og makt, og de er villige til å gi avkall på økonomiske fordeler dersom de kan redde sitt språk og sin kultur. Etter å ha arbeidet med nasjonalismeproblematikk et par tiår er jeg imidlertid kommet til at denne dichotomien mellom "interessepolitikk" og "identitetspolitikk" er problematisk. Jeg tror i dag at nasjonalisme og nasjonal mobilisering i svært mange tilfel-

¹ Se f.eks. Pål Kolstø, 'Når overbygningen slår tilbake. Kulturen og nasjonen som historiske drivkrefter', *Nytt norsk tidskrift*, 1992, no. 1, ss.28-40.

² Walker Connor, *Ethnonationalism: the quest for understanding*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1994.

ler er like mye drevet av interessekamp som det klassekampen i sin tid var.³

For å underbygge denne påstanden vil jeg se på to faser i nasjonalismens historie i Russland: 1880-1917 og perestrojka-perioden. I det lille formatet som en artikkel i *Bulletinen* tillater er det kun mulig å skissere opp noen hovedlinjer i argumentasjonsrekken, mens det meste av det empiriske belegget må utelates. Jeg arbeider imidlertid med to lengre engelskspråklige artikler – en om hver av disse epokene – der jeg vil dokumentere påstanden bedre. Denne korte artikkelen må derfor oppfattes som en rapport fra et “work-in-progress” – og også som en invitt til debatt.

Russisk nasjonalisme på slutten av 1800-tallet

To ting har slått meg ved russisk nasjonalisme på 1800-tallet. For det første oppstod den svært sent. Det er selvsagt ikke mulig å peke på ett bestemt år når “nasjonalisme” oppstår som massebevegelse, men de fleste forskere er likevel enige om at i Russland fikk nasjonalistiske ideer ikke bred oppslutning før rundt ca. 1880. For det andre: da nasjonalismen kom til Russland, ble den i svært stor grad preget av antisemittisme. I utgangspunktet er det ikke noe som skulle tilsi at dette skulle være to sider av samme sak. Riktignok har det ofte vært pekt på én enkeltbegivenhet som utslagsgivende for fremveksten av både russisk nasjonalisme og russisk antisemittisme: Mordet på Aleksander 2. førte den reaksjonære Aleksander 3. til tronen. Han pisket opp en nasjonalistisk stemning for å mobilisere folket mot indre og ytre fiender, og i første rekke valgte han seg ut jødene som sydebukk for alle Russlands problemer.⁴ Også jeg mener at disse to aspektene ved russisk nasjonalisme henger sammen. Jeg tror imidlertid ikke at denne nasjonalismen først og fremst kom ovenfra, fra myndighetene. I stedet kom den nedenfra, fra den russiske befolkningen, og hang ikke minst sammen med kamp om arbeidsplasser.

³ Motsatt hadde også klassekamp et sterkt element av identitetsmobilisering: 'Klasser' er like lite som nasjoner naturgitte størrelser: Folk må identifisere seg med en bestemt klasse, f.eks. proleariatet, før den kan bli en ramme for kollektiv mobilisering.

⁴ Se f.eks. Hugh Seton Watson, 'Russian nationalism in historical perspective', i Robert Conquest, red, *The Last Empire*, Hoover Institution, 1986.

Frem til ca. 1880 var Russland et ikke-nasjonalistisk imperium: tsarmaktens politikk favoriserte ikke noen bestemt etnisk gruppe. Når stillinger i staten skulle besettes, valgte man den best kvalifiserte til jobben uansett hvilken nasjon vedkommende tilhørte. I praksis førte det til at ikke-russere og især tyskere var kraftig overrepresentert. Bortsett fra enkelte slavofile var det få som protesterte mot dette. Dette skyldtes i første rekke at det ikke var kamp om jobbene: som hovedregel var det større tilbud på enn etterspørsel etter jobber i embedsverket. Andreas Kappeler påpeker i sitt magistrale verk om *Russland als Vielvölkerreich* (1993) at de russiske myndighetene til stadighet klaget over *maloljudje* eller mangel på (kvalifisert) arbeidskraft. Mange russere hadde riktignok høy utdannelse, men etter at tjenesteplikten for adelen ble opphevet i 1762, foretrakk svært mange av dem å sitte hjemme på sine gods der de gikk på jakt, spilte kort eller leste bøker. De var økonomisk uavhengige og trengte ikke lønnet arbeid.

Dette endret seg utover på 1800-tallet da de såkalte *raznojintisy* strømmet til høyskolene og universitetene. Dette var ubemidlet ungdom fra de lavere klasser som i høy grad trengte en fast jobb. I siste tredjedel av 1800-tallet gjennomgikk Russland en første fase av modernisering med både sterkt økende befolkningsvekst, utdannelseseksplosjon, og en voldsom vekst i urbaniseringen. Strie strømmer av russiske bondesønner brøt opp fra landsbyen og dro inn til byene, de fleste for å finne seg en jobb, andre for å studere.

Ved siden av russerne var jødene den etniske gruppe som raskest ble trukket med i moderniseringen. Jødene hadde lenge vært den mest urbaniserte gruppe i Russland, men i hovedsak hadde de bodd i egne småbyer, såkalte *shtetl'er*. Nå ble shtetl'ene stadig mer overbefolket og jødisk ungdom søkte til storbyene. Snart var jødene den største etniske gruppe i så godt om alle byer innenfor det sk. “Pale of Settlement”.

Jødene hadde hovedsakelig drevet med håndverk og handel, og ut fra min teori betyr det at russiske kjøpmenn og håndverkere ville være de verste antisemitter. Og faktisk tror jeg det er mulig å dokumentere at mye russisk antisemittisme har sitt utspring nettopp i disse gruppene. Det er klart at kjøpmenn og grosserer sjelden eller aldri gjorde “grovarbeidet” under pogromene: som i andre “deadly ethnic riots” var det folk fra samfunnets

bunnsjikt som stod for det meste av voldsbruken.⁵ Men kjøpmenn og håndverkere var ofte viktige bakspillere. Da det f.eks. brøt ut pogrom i Odessa i 1871, forklarte jødene i byen det med økende konkurranse mellom jødiske og ikke-jødiske kjøpmenn.⁶

Antisemittisme har ofte har vært forklart som uttrykk for religiøs hat og massehysteri.⁷ Slike faktorer spiller utvilsomt med, men har etter min mening vært overfokusert. Noen få fortolkere, især marxister, har lett etter materialistiske forklaringer, men de har på en uheldig måte fokusert på klasse-motsetninger og utbytting som viktigste drivkraft. Dermed har de endt opp med samme forklaring som den mange russiske antisemitter selv gav: under pogromene hevnet de russiske bøndene seg angivelig på de jødiske kjøpmennene og håndverkerne som utbyttet dem. Men når antisemittene skulle forklare hva denne *eksploatasija* egentlig gikk ut på, viklet de ofte seg inn i underlige resonnmen-ter, så som dette: “De jødiske håndverkerne ødelegger handelen: de bruker uegnete materialer av dårlig kvalitet. På den måten kan de produsere sine varer veldig billig. En ærlig og samvittighetsfull håndverker kan ikke og vil ikke opptre slik, og på grunn av konkurransen fra håndverkerne og kundenes tendens til å kjøpe billigst mulig går den samvittighetsfulle håndverker konkurs.”⁸ Men å selge sine varer for billig er *det motsatte* av å utbytte kundene!

Gradvis flyttet den russiske antisemittismen seg oppover i de sosiale sjikt. Etter hvert som både russere og jøder fikk høyere utdanning og søkte seg mot de frie yrker, så som lege, advokat, osv., da økte konkurransen også innenfor disse segmentene av arbeidsmarkedet. Innenfor disse gruppene gav antisemittisme seg ikke utslag i pogromer, men i slike tiltak som det beryktede *numerus clausus*. Den beste måten å svekke konkurransen fra jødiske advokater var ikke å nekte de som allerede var jurister retten til å praktisere, men å redusere antallet jøder som fikk høyere utdanning. I

1887 bestemte det russiske undervisningsdepartementet at i the Pale of Settlement kunne bare 10 prosent av elevene på de videregående skoler og universiteter være jøder, i Moskva og St. Petersburg 3 prosent, og ellers i landet 5 prosent. Selv om dette var et dekret som ble vedtatt av *myndighetene*, er det all grunn til å tro at presset for å få det utstedt kom nedenfra, fra de gruppene som gjerne skulle hatt disse skoleplassene selv.⁹

Nasjonal mobilisering under perestrojka

Svært ofte fremstilles antisemittisme som et unikt fenomen i verdenshistorien.¹⁰ Selv mener jeg å kunne se mange av de samme dynamikkene som kjennetegnet fremveksten av den russiske antisemittismen også i den etniske mobiliseringen som fant sted under perestrojka hundre år senere, men nå med andre grupper i offerrollen. Jeg gjenfinner også de to samme aspektene ved den førrevolusjonære antisemittismen i denne mobiliseringen, hhv. pogromer på den ene side og mer utspekulert konkurranse om elitejobber på den annen. Under perestrojka utspiller disse konfliktene seg geografisk adskilt i hver sin del av landet, hhv. i Sentralasia og i de vestlige republikkene (Baltikum og Moldova).

Den sovjetiske økonomien var så ineffektiv og arbeidsintensiv at USSR generelt sett ikke hadde noen arbeidsledighet, tvert imot var det en skrikende mangel på arbeidskraft i nesten alle sektorer. Unntaket var Sentralasia, der gjennomsnittsfamilien fikk tre-fire ganger så mange barn som gjennomsnittsfamilien i Russland og de vestlige republikkene. Årsaken til dette var at Sentralasia nå gjennomlevde den samme tidlige fase av moderniseringen som europeisk Russland hadde opplevd tre generasjoner tidligere: mortaliteten gikk ned mens fertiliteten foreløpig holdt seg høy. I deler av Sentralasia som Fergana-dalen og Tadjikistan var det derfor et betydelig overskudd på arbeidskraft,

⁵ Donald L. Horowitz, *The Deadly Ethnic Riot*, Berkeley: University of California Press, 2001.

⁶ M. G. Morgulis, 'Bezporjadki 1871 goda v Odesse', *Evrejskij mir*, 1910, no 2.

⁷ Se f.eks. Trond Berg Eriksen, Håkon Harket, Einhart Lorenz: *Jødehat: antisemittismens historie fra antikken til i dag*. Oslo: Damm 2005.

⁸ D.V. Tutkevich, *Chto takoe evrei*, Kiev: 1906, ss. 23-25.

⁹ John, Klier, *Imperial Russia's Jewish Question, 1855-1881*, Cambridge: Cambridge University press, 1998 ss. 365-6.

¹⁰ To viktige nye bøker tar et oppgjør med dette synet ved å presentere antisemittisme som et utslag av en generell tendens til hat mot økonomisk vellykkede diasporagrupper. Se Amy Chua, *World on fire: how exporting free market democracy breeds ethnic hatred and global instability*, New York: Doubleday, 2003; Yuri Slezkine, *The Jewish century*, Princeton: Princeton University Press, 2004.

også fordi det var vanskelig å motivere folk til å flytte ut av regionen.

I 1979 spådde Hélène Carrère d'Encausse at antisovjetisk ikke-russisk nasjonalisme først ville bryte ut i Sentralasia.¹¹ Det skjedde som kjent ikke: slik nasjonalisme startet i stedet i Baltikum. Derimot opplevde Sentralasia i 1987-90 en serie etniske opptøyer som i hovedsak var rettet mot små og forsvarløse grupper så som armenere, tsjetsjenere, meskhettyrkere og andre. Krangel om prisen på jordbær på et marked i Fergana-dalen i juni 1989 utløste opptøyer som tok livet av flere hundre mennesker. Jordbærselgeren var meskhet og den misfornøyde kunden var uzbek. Den bakenforliggende årsak til volden var at meskhetene, som hadde kommet til området som en forhutlet gruppe forviste under Stalin, i likhet med armenerne og tsjetsjenerne hadde gjort det rimelig bra økonomisk. Selv om russerne i Uzbekistan kanskje hadde enda høyere levestandard enn disse, var det de sårbare, sist ankomne minoritetsgruppene volden rettet seg mot. Dette er det samme fenomen som man så i Los Angeles i 1991: da en hvit jury frikjente hvite politimenn for vold mot den svarte bilføreren Rodney King, til tross for sterke bevis, var det ikke i første rekke de hvites eiendommer, men *koreanske* butikker den rasende svarte mobben gikk løs på.

Den nasjonale mobiliseringen som fant sted i Baltikum og Moldova under perestrojka, dreiet seg i første rekke om *språk*. Overalt ble det vedtatt lover som gjorde titulærnasjonens språk til "statsspråk" og dette ble begrunnet med at språket er det som mer enn noe annet definerer nasjonen. Uten språket ville nasjonen dø. Mao. var dette tilsynelatende er ren identitetskamp for den etniske gruppens overlevelse.

Etter at uavhengigheten var oppnådd i 1991 ble språkløvene de fleste steder skjerpet og fastslo at personer som hadde alle nødvendige faglige kvalifikasjoner, men ikke behersket statsspråket, ikke skulle kunne ansettes i stillinger i staten.¹² Gradvis ble også all eller så godt som all høyere utdanning på russisk i statlig regi nedlagt. Dermed fungerte de nye språkløvene langt på vei på samme måte

som *numerus clausus* mot jødene i Tsarrussland. I Estland og Latvia ble det også vedtatt statsborgerskapslover med samme effekt. Innenfor en lang rekke yrker var det et krav om statsborgerskap for å bli ansatt.¹³ For meg ser dette mer ut som utslag av jobbkonkurranse og interessekamp enn som kamp for å bevare den nasjonale egenart. Siden dette i hovedsak dreide seg om konkurranse om jobber på elitenivå, hadde det liten eller ingen sammenheng med den generelle befolkningsveksten i republikkene (som var lav). Derimot var det en nær sammenheng med utdannelsesnivået, som var høy og *stigende* blant titulærbefolkningen. Mange estere, latviere og moldovere hadde grunn til å frykte at de ikke ville få en jobb som de var kvalifisert til når de var ferdig med utdannelsen. Samtidig kunne de registrere at det satt russere og andre russiskspråklige i mange av de jobbene de gjerne skulle hatt.

La meg avslutningvis si et par ord om hva jeg har villet si og ikke si i denne artikkelen. Jeg har ikke fremsatt en ny generell teori om nasjonalisme eller antisemittisme som utleder disse fenomenene utelukkende av økonomisk konkurranse. Det vil utvilsomt være store forskjeller fra sted til sted og også over tid når det gjelder hvilke forhold som utløser nasjonal og nasjonalistisk mobilisering. Jeg mener likevel at økonomisk konkurranse er en viktig og ofte underkjent faktor, og at vi i de seneste årene i for stor grad har fokusert på identitetsvern, som om denne faktoren lar seg tenke adskilt fra interessepolitikk. Det kan den ikke. I mange situasjoner, som for eksempel balternes uavhengighetskamp, vil nasjonalistene kunne "slå to fluer i én smekk"; de kan oppnå *både* å sikre sin etniske kultur og å eliminere brysom jobbkonkurranse ved de samme virkemidlene, slik som språkløvene. Da er det vanskelig ikke bare for den utenforstående observatør, men også for aktørene selv, å avgjøre hva som er den "egentlige" motiverende årsak.

¹¹ Hélène Carrère, d'Encausse: *Decline of an empire: the Soviet Socialist Republics in revolt*, New York : Newsweek Books, 1979, ss. 249ff.

¹² Dette var hovedtendensen: det var mange nyanser og forskjeller fra land til land som jeg ikke kan komme inn på her.

¹³ M. Opalski, B. Tsilevich og P. Dutkiewicz *Appendix to Ethnic Conflict in the Baltic States: The Case of Latvia*. Kingston, Ontario: Canada Communications Group. 1994.

Rysk och finsk rättsskipning

av Staffan Solman

f.d. ambassadör

E-post: sasohlman@privat.utfors.se

Huvudpersonen i följande lilla skildring av hur det kunde gå till i tsarens Ryssland har i sina memoarer beskrivit det högtidliga öppnandet av den första duman 1907. Denna begivenhet hör egentligen inte till den historia som skall berättas men är likväl så illustrativ till situationen i Ryssland under tsardömet att den får inleda denna skildring.

Hovet och de deputerade i den första duman samlades i Nikolajevsalen i Vinterpalatset. Plötsligt hördes musik på avstånd. Vid högtidliga tillfällen var orkestrar utplacerade på läktare i varje sal. Allteftersom tsarfamiljen skred fram tog allt fler orkestrar upp nationalsången. Vår man säger att han aldrig var oberörd av sången trots att han aldrig varit monarkist. ”I denna högtidliga stund” – när ett valt parlament skulle sammanträda för första gången i rysk historia--blev han mer rörd än vanligt när melodin först knappast hördes och sedan närmade sig. ”I tronsalen fick man intrycket att sången förflyttade sig med processionen. Musiken och orden lät allt mäktigare och högtidligare...Det tycktes som något oerhört och mäktigt närmade sig. Tsaren kommer – stark, mäktigt, självhärskare!!”

Till slut tog orkestern på läktaren i tronsalen upp hymnen när processionen syntes i ingången till salen. Men det var, säger memoarerna, tillräckligt att se ceremonimästarna som gick främst, för att den högtidliga stämningen skulle försvinna. I sina gyllene uniformer och stela pomaderade drag såg de ut som dockor. Efter ceremonimästarna skred ett antal präster med mitror täckta av ädelstenar.

”Därefter kom imperatorparet. Den lille översten vid Preobrazjenskijregementet gick stelt som en fabriksdocka stirrande framför sig på en enda punkt och markerande takten med stegen. Vid sidan om honom gick en stilig kvinna, ett halvt huvud längre än han, med ett vackert ansikte men med ansiktet flammigt av rörelse. Det såg ut som om hon skulle falla i gråt...Hon bar ett enormt släp som bars upp av sex kammarpager. Efter tsaren och tsaritsan gick storfurstarna och – furstinnorna och vidare en färgrik hopar av män i gyllene uniformer och dekolleterade damer.”

”Usch, vilka skamlösa kvinnor”, viskade en bonde intill.

Vår man funderade om denna ”grande sortie” kunde ha spelat en viktig roll i Frankrike på 1500-1700-talen för att markera kungadömetets makt och härlighet. På honom själv gjorde det närmast ett intryck av karikatyr, en parodi på saga, förolämpande för de personer som deltog i den.

När tsaren kom in i tronsalen restes hurrarop från hovfolket och regeringen. Men på de deputerades sida var det endast ett fåtal som hurrade. Och de tystnade snart när de märkte att resten höll tyst. Det var en spontan reaktion, inte planerad. Tsaren rörde inte en min utan läste med behaglig röst upp sitt välkomsttal.

Den första Duman upplöstes av tsaren, den var för besvärlig och krävde förklaringar från en regering som lydde tsaren men inte den valda församlingen. Vår memoarförfattare deltog i en politisk manifestation för demokrati i Viborg, vilket renderade honom förbud att ställa upp i val och således kandidera till valbara tjänster.

Men låt oss komma fram till vår lilla historia och Krim våren 1908.

Då omringades ett hus i Simferopol av beväpnade poliser mitt i natten. Man väntade sig väpnat motstånd. Familjen som bodde i huset väcktes brutalt av en grupp som genomförde en noggrann husrannsakan. Några vapen hittades inte men de lyckades skrämma upp barnen genom att köra upp dem för att undersöka deras madrasser. Husfadern var sjuk i 40-gradig influensa och protesterade svagt. Icke förty sattes han i en vagn för att under bevakning föras till stadens fängelse.

Mannen var redan känd av tsarens hemliga polis, ochranan. Han hade tidigt under sin studietid kommit fram till en starkt kritisk inställning till självhärskardömet. Från början ordentligt på vänsterkanten hade han, tillsammans med Lenin och några andra, gett ut den första socialistiska tidningen i Ryssland, ”Gnistan”, ”Iskra”. Eftersom han var statlig tjänsteman och därmed mindre miss-tänkt trycktes tidningen i mannens källare.

Med tiden hade han tagit allt kraftigare avstånd från avgrundsvänstern men nog behållit en viss sympati för socialdemokraterna. 1906 hörde han till ”kadetterna”, det Konstitutionellt Demokratiska partiet i det första parlamentet, Duman. I kort-het var dess politik att beskära tsarens makt och länka in Ryssland på västerländskt demokratiska banor.

Han fullföljde här en familjetradition. Hans svärfar hade sökt förmå en grupp adelsmän att skriva till tsaren och anhålla om en grundlag, konstitution. Detta försök hade renderat svärfadern sju års förvisning från godset på Krim till Pskov i västra Ryssland.

Mannen fördes in i fängelset där en tjänsteman väntade i ett mottagningsrum. Så fort poliserna avlägsnat sig sade denne till den arresterade: ”Ursäkta, Ers högvälborehet (”Sijatelstvo”) för obehaget att få vänta här ett tag.” Det var nämligen inte vem som helst som hade arresterats.

Vladimir Andrejevitch Obolenskij tillhörde en av de äldsta adelssläkterna i Ryssland. Han var född furste (knjaz) men hade av sagt sig titeln av politiska skäl. Den vänliga fängelsevakten tillät honom att låta telegrafera till sin syster i S:t Petersburg, knjaginja Mesjtjerskaja. Hon vidtog omedelbart nödvändiga åtgärder varför vistelsen i Simferopols fängelse endast varade ett dygn.

Två månader senare fick Obolenskij besök i hemmet av polismästaren i Alusjta, den stad som låg närmast svärfaderns gods. Denne överlämnade ett dokument varav framgick att inrikesministern hade beslutat att han, med anledning av medlemskap i ett revolutionärt parti, skulle förvisas från det tauridska guvernementet (Krim) på två år till en ort som han själv fick bestämma. Obolenskij beslöt att förlägga sin förvisning till systemns gods i Finland, Mustamäki. ”Ert pass skickar vi till den lokala polisen, till vilken Ni måste anmäla Er direkt vid ankomsten. Ni får ett temporärt personbevis under resan.”

På vägen till Finland stannade Obolenskij till i S:t Petersburg för ett samtal med polischefen Makarov, nära vän till inrikesministern. Obolenskij bad att bli upplyst på vilka grunder inrikesministern beslutat att straffa honom administrativt. Makarov beordrade fram hans akt och sade att han var skyldig till medlemskap i ett revolutionärt parti. Obolenskij frågade hur det kunde vara möjligt, han hörde till partiet Rysslands frihet (vari kadeterna ingick) och företrädde detta parti i Duman.

Makarov rynkade ögonbrynen och sade: ”Nå, gott, jag skall uttala mig tydligare: ni är överbevisad om kontakter med revolutionära partier. ” ”Men vari bestod dessa kontakter?” ”Det har jag inte rätt att säga till er” . ”Jag hävdar tvärtom att det är er skyldighet att säga det. Ni är jurist och vet att varje anklagad har rätt att få reda på vad han är anklagad för. Jag är ju inte bara anklagad utan jag har också fått ett straff.”

Obolenskij fortsatte: ”Jag har inte för avsikt att förneka att jag känner till olika representanter för dessa partier, men man förvisar inte folk för beaktenskaper. Visa mig vilka brottsliga relationer ni anklagar mig för. Jag måste ju veta anklagelsen för att kunna bevisa min oskuld, att jag inte hade sådana brottsliga kontakter.” Makarov svarade avmätt: ”Jag upprepar att jag inte har rätt att säga er något mer än vad jag redan sagt. Om ni anser er oskyldig, så bevisa er oskuld så kommer vi att granska ert ärende.”

Han reste sig och visade därmed att samtalet var över. Obolenskij förstod att ytterligare frågor var meningslösa och förnedrande för honom själv. Den andres uppträdande var direkt förolämpande och det var med yttersta ansträngning som Obolenskij inte svarade med samma mynt. Han slog dock i dörren.

Någon tid senare fick Obolenskij reda på att en släkting på sin datja hade gömt en kvinnlig revolutionär med ett dödsstraff hängande över sig. Naturligtvis hade släktingen inte sagt ett ord om detta till familjen. Flickan hade lyckats fly men saken hade rapporterats och polisen beslöt sig att lägga skulden på honom såsom mest känd oppositionell person i släkten.

Obolenskij gör reflektionen att, när en människa med hans höga profil i samhället och dessutom med ett furstenamn, på detta sätt kunde bli offer för administrativt överväld, hur kunde man då inte hantera vanliga människor!

Vid ankomsten till förvisningsorten, systemns gods, stegade Obolenskij omedelbart upp till den lokale länsmannen för att anmäla sig som övervakningsobjekt. Han togs emot mycket vänligt av en slätraktad man i uniform. När Obolenskij förklarade anledningen till sitt besök så slog länsmannen ut med händerna och sade: ”Vi har ingen sådan lag här. Jag vet inte vad jag skall göra. Se här, de har skickat mig ert pass. Var så god och ta emot det.”

Länsmannen var t.o.m. så vänlig att han avrådde från att ta tåget vid Mustamäki station. Denna bevakades av tsarens hemliga polis. Obolenskij besökte några gånger sin familj i S:t Petersburg under förvisningen. Fast det gjorde han med risk att få en mindre behaglig förvisningsort om han åkte fast.

Vid denna tidpunkt krävdes pass för att röra sig inte bara utomlands utan även inom Ryssland.

Och Finland hade behållit sin gamla, från gemenskapen med Sverige ärvda, lag. Betydelsen av denna egna, oryska, lagstiftning illustreras i Rune-

bergs dikt "Landshövdingen" i "Fänrik Ståls sägner".

Rysk kultur i förändring (intryck från januari 2006)

Av Lena Jonson

Kulturråd vid svenska ambassaden i Moskva.

E-post: lena.jonson@foreign.ministry.se

Det ryska kulturlivet befinner sig idag i dynamisk utveckling. Trots stora problem och ekonomiska svårigheter har betydande förändringar ägt rum under de första fem åren av 2000-talet.

Sovjetunionens sammanbrott fick direkta konsekvenser för kulturlivet när en rad institutionella strukturer upphörde eller urholkades i och med att den statliga finansieringen av verksamheten upphörde eller drastiskt skars ner. Yttrandefrihet och konstnärlig frihet blev självklara begrepp samtidigt som ekonomiska medel oftast saknades för att utnyttja de nya möjligheterna. Därtill kom att omvälvningen i samhället till en början tog musten ur de flesta vilka med konstnärliga uttrycksmedel skulle kunna spegla dessa förändringar. Under en stor del av 1990-talet gick det ryska kulturlivet på sparlåga. När den nationella bokutgivningen minskade, öppnades dörrarna för översättningar av billig underhållningslitteratur från Väst. När den ryska filmindustrin inte hade pengar till egen nyproduktion, flödade marknaden av västproducerade filmer, inte sällan av B-nivå. På TV visades billiga importerade TV-serier. När den ryska TV-serieproduktionen väl kom igång blev det till en början mycket action med blodiga gansteruppgifter.

Den här situationen håller nu på att snabbt förändras. Den ryska filmindustrin har kommit igång i stor skala. Rysk TV gör kvalitetsproduktioner vilka baseras på ryska klassiker. Teatrar och bokförlag arbetar för fullt.

Hur har villkoren för kulturlivet förändrats och vad kännetecknar idag kulturlivets förändring? Nedan korta översikt presenterar i ett första avsnitt den samtida politiskt-sociala miljö i vilken kulturen existerar; det andra avsnittet skissar regeringens satsning på kulturen under 2000-talet, och det tredje avsnittet behandlar kort utvecklingen inom några sektorer: teater, film och TV samt konstvärlden.

Det politiskt-sociala sammanhanget

Den dynamiska utvecklingen inom det ryska kulturlivet står i stark kontrast till det politiska livet som många betecknar med ord som "politisk stagnation" och "sovjetisering" under Vladimir Putins andra presidentperiod. Det är därför viktigt att framhålla att den ryska kulturen således i mycket hög grad utvecklas oberoende av det politiska systemet. Samtidigt påverkas naturligtvis den kulturella sfären av politiska beslut, konjunkturen och stämningar.

Det politiska livet kännetecknas av försök att centralisera beslutsfattandet till Moskva och till presidentmakten. Samtidigt begränsas den partipolitiska verksamheten genom nya lagar och regler som försvårar eventuella oppositionspartiernas arbete och deras eventuella samarbete i samband med valen. Den nya lagen som antogs av parlamentet i december 2005 rörande "icke-kommersiella organisationers" arbete begränsar deras möjligheter att ta emot utländskt finansiellt stöd och ger samtidigt de ryska myndigheterna stor insyn i organisationernas inre arbete. Främsta syfte med lagen är uppenbarligen att förhindra ett "ukrainskt scenario" vid de kommande parlaments- och presidentvalen under 2007 och 2008.

Till bilden hör också att staten under 2000-talet har skaffat sig betydligt större kontroll över media. Numera är alla TV-kanaler under regeringens kontroll på det ena eller andra sättet. Detsamma gäller alla radiokanalerna utom Ekho Moskvy, som behåller fräna politiska diskussioner och inlägg. Tidningarna innehåller fortfarande intressanta och kritiska analyser, rapport och debattartiklar men med betydligt lägre profil än vad som var fallet under Jeltsintiden.

Dessa politiska förändringar berör inte direkt kulturlivet, som fortsätter att utvecklas med den dynamik som frigjordes under 1990-talet. De politiska förändringarna påverkar däremot den politiska atmosfären i samhället och begränsar de yttre ramarna för den politiska debatten. Till det allmänna politiska klimatet tillkommer också en medborgarnas politiska passivitet samtidigt som nationalistiska stämningar, inte sällan med främlingsfientliga förtecken, växer.

Den politiska miljön är således mycket motsägelsefull. Den stabilitet som det ryska samhället för närvarande uppvisar är därför skenbar. Den baserar sig på ett välstånd från det skyhöga världsmarknadspriset på olja i kombination med restriktioner.

tioner på den fria politiska aktiviteten i landet. Som historien ger prov på utgör en politisk miljö fylld av latent motsättning ofta en fruktbar mylla för konstnärlig verksamhet.

Framväxten av en marknadsekonomi och de nya ekonomiskt-sociala förändringarna i samhället har skapat nya tuffa villkor för kulturlivet och tvingar därmed fram en anpassning. Kortfattat kan man karaktärisera konsekvenserna för kulturlivet som följer nedan.

Det pågår en kommersialisering av kulturen i och med att alla sektorer av kulturlivet nu erfar att de lever i en marknads- och utbudsorienterad värld där statsbidragen drastiskt skurits ner. De som snabbast anpassar sig till marknadens behov klarar sig bäst. Detta har inneburit ett genomslag för en kommersiell kultur jämfört med tidigare då sovjetregimen visserligen ställde ramar för den konstnärliga friheten men samtidigt kraftigt understödde det klassiska ryska kulturarvet.

Det pågår en omstrukturerad av kulturlivet genom att marknadsekonomins villkor tvingar fram en anpassning av det inre arbetet som organisation och arbetsmetoder. I de flesta fall behövs genomgripande strukturella reformer för att kulturinstitutionerna ska ordentligt anpassas och sådana kommer naturligtvis an på regeringen. Dyliga reformer dröjer. Denna transitionsperiod är inte enkel vare sig för teatrar eller universitet.

Regeringens satsning på kulturen

Samtidigt märks det kulturella återuppvaknande bland annat i den stora produktionen av inhemsk film och TV-serier; aktiviteten på teatrarna, boomen på konstmarknaden; expansionen av gallerier och samtidslitteraturen som nu är livaktig efter att ha lyst med sin frånvaro under en stor del av 1990-tal då många författare blev stumma under de stora omvälvningarna.

Återväxten av den inhemska kulturproduktionen är dels ett resultat av den kreativa dynamik som sattes i rörelse under 1990-talet. Den är också resultat av en medveten satsning på kulturen från regeringens sida att återskapa det nationella kulturarvet. Som chefen för myndigheten för kultur och film, Michail Sjvidkoj uttryckte det nyligen: "den nationella suveräniteten upprätthålls i en global värld endast av kulturen och språket". Samtidigt måste påpekas att regeringens satsningar på kulturprojekt inte sällan har förtecken om statens storhet och förhållande. Staten ger bidrag till

kulturella projekt som restauration och modernisering av museer och teaterhus.

Tilldelningen till kulturlivet har ökat under 2000-talet även om 2006 års budget nu belöper på 30 miljarder rubel, vilket är 2 procent mindre än år 2005 (om hänsyn tas till inflationen). Större delen av dessa medel går till stora investeringar som ombyggnad av Marinskijteatern i St Petersburg och Bolsjojteatern i Moskva samt det ryska statliga biblioteket (fd Leninbiblioteket).

Regeringens satsning på kulturen - som ett led i att bevara det nationella kulturarvet sammanfaller med ett växande intresse i samhället för gamla kulturhistoriska miljöer. De med pengar (såväl banker som företag) försöker bevara och restaurera gamla hus. De bygger också i en stil där en rad drag lånats från stalinarkitekturen trots ett modernt formspråk.

Regeringen har insett kulturens betydelse också när det gäller att förändra synen på Ryssland i utlandet. I vintras visades på Guggenheimmuseet i New York en stor utställning med rysk konst. Tidigare har såväl Bryssel som Paris haft stora utställningar. I London pågick under nyårshelgen en stor "främjandesatsning" under namnet "Rysk Vinter".

Trots dessa satsningar från regeringens sida är situationen inte helt enkel på kulturens område. Det saknas medel att upprätthålla den konstnärliga utbildningen som nu i allt större utsträckning blir tillgänglig endast mot pengar. Penningbristen leder också till att det blir svårt att upprätthålla symfoniorkestrar eftersom det saknas medel att skaffa nya instrument. Symfoniorkestrar finns det därför idag inga öster om Uralbergen (undantag är Novosibirsk) säger Shvidkoj och fortsätter, "Vi har satsat på elitnivån men ännu inte på den bredare konstnärliga miljö ur vilken en elit växer fram".

I följande avsnitt presenteras den kulturpolitiska utvecklingen inom några kultursektorer; teater, film, TV och konstvärlden.

Teatern i förändring

Den ryska teatern står mitt i en tid av förändring där repertoarteatern får problem och marknaden alltmer ger sig till känna, på gott och ont. Reformen av teatervärlden förestår, men dröjer. Under tiden förändras verkligheten för teatervärlden i snabb takt.

Att marknadskrafterna får ett större inflytande märks för det första närskådespelarna som är fast

anställda vid en teater accepterar anbud från andra håll och därmed i sista stund hoppa av åtaganden vid den egna scenen. Ett andra kännetecken är att teatern, som tidigare betraktades som ett kollektiv präglad av inriktningen och stilen hos teaterns konstnärlige ledare, nu skaffar sig en ledare/producent/manager som kan konsten att dra in pengar. Teatern blir beroende av publikintäkterna. Förr talade man om Efros, Tovstonogovs, Ljubimovs eller Zacharovs teater och tänkte på den konstnärliga ledningen. Idag kan man fortfarande tala om Petr Fomenkos Studio (som väntar på nya lokaler), Lev Dudins Lilla Dramatiska Teater i Petersburg, Mark Zacharovs Lenkomteater, Ljubimovs Taganka, Jurii Pogrebniťkos teater OKOLO och TJuZ i Moskva under Genrietta Janovskaja och Kama Ginkas, men det är i stort sett allt i detta avseende.

Ett lyckligt exempel på anpassning i den nya situationen av marknadskrafternas intåg är Moskvas Konstnärliga Teater, Tjechovteatern (MXT) under skådespelaren och regissören Oleg Tabakov. Tabakov sätter inte själv upp föreställningar här utan leder teatern och har fört den till flera publikframgångar. Han har lyckats dra till sig kända och moderna regissörer och skådespelare och betalar dem bra (regissörer som Kirill Serebrennikov, Nina Tjusova, Jurij Butusov, Dmitrij Tjernyakov, Sergej Zjenovatj och Adolf Sjapiro). Liknande utveckling går teater Satirikon och Pusjkinteatern (den senare under Roman Kozak) och teater Sovremennik under Galina Voltjek. Voltjek bjuder in unga regissörer som Serebrennikov och Vladimir Ageev, vilka väcker uppmärksamhet. Sovremennik anses av många vara den mest intressanta teatern under senare år.

De unga regissörerna är vanligtvis inte knutna till en teater utan vandrar mellan dem allteftersom tillfälle erbjuds dem. Det kan innebära, som i Tjechovteaterns fall, att teatern utannonserar en pjäs säsong efter säsong utan att den sätts upp därför att regissören är upptagen på annat håll. I övrigt verkar just Tjechovteatern vara bra på att attrahera kända regissörer.

De flesta är ense om att repertoarteatern behöver förändras. Men hur man ska göra för att den ska överleva på sikt är det ännu ingen ansvarig för kulturpolitikens utformning som på allvar börjat göra något åt. Genomtänkta reformer behövs och de dröjer. Tre tänkbara former diskuteras: a) teater finansierad med statliga bidrag och strikt kontroll över utgifter, b) teatern som självständig institu-

tion och delvis finansierad med privata bidrag, och c) teatern som aktiebolag utan statligt stöd och med full frihet. Kritiker menar att andra alternativa former måste utarbetas och diskuteras för hur det statliga stödet kan utformas och kombineras med övrig finansiering. Här måste man lära av andra länder.

Televisionen i förändring

Staten kontrollerar direkt eller indirekt de rikstäckande kanalerna genom statligt ägande, statliga bolag som dominerande ägare eller genom lojala privatföretag – Första Kanalen, Rossija, NTV och RenTV. De lokala TV-stationerna är numera underställda de lokala myndigheterna på det ena eller andra sättet. En liknande situation gäller för radio som är under statens kontroll förutom den lokala radiostationen "Echo Moskvy".

Ministeriet för kultur och pressfrågor har just utformat ett lagförslag som ska ombilda den statliga TVn till public service. Detaljerna i förslaget är ännu inte kända men förändringarna förväntas bli mer formella än reella.

Regeringens satsning på kulturen har resulterat i en statlig kanal som endast ägnas kulturprogram ("Kultura"). "Kultura" dateras i sin nuvarande form till 2001 även om den tillkom genom dekret av Jeltsin år 1997. År 2004 bildades också radiokanalen med samma namn. 50 procent av TV-kanalens intäkterna kommer över statsbudgeten och resten som annonsintäkter från radiokanalen Rossija. TV-kanalen når i princip drygt 90 miljoner i Ryssland som helhet men endast 2,7 procent av dem ser kanalens program (4,9 procent i Moskva).

Förra året inrättade regeringen en kanal "Zvezda", som helt ägnas "patriotisk fostran". Kanalen sänder också en del kulturprogram. Det pågår nu diskussioner att starta en TV-kanal för barn. Ännu så länge finns det dock juridiska hinder eftersom lagen inte tillåter reklam i samband med program för barn

Den ryska televisionen står inför stora förändringar eftersom den står inför en digitalisering. Detta förväntas bli ytterligare ett av regeringens stora nationella projekt för de kommande åren. Digitaliseringen kommer att ge tittarna möjligheter att välja mellan upp till 300 olika kanaler.

Ett nytt och viktigt inslag i TV-världen är de stora produktioner av TV-serier baserade på ryska klassiska romaner som de ryska TV-bolagen nu producerat. De är resultatet av en medveten sats-

ning på att producera ryska serier som alternativ till de lättviktiga importerade serier som visades under 1990-talet. Medan den ryska TV-film/produktionen, när den kom igång igen på 1990-talet, huvudsakligen låg inom action-genren och skildrade den undre världen och polisens arbete - med stora inslag av våldscener - är den nuvarande produktionen till stor del kvalitetsproduktion. Således producerade och visade den Första Kanalen år 2004 TV-serien "Idioten" i tio avsnitt efter Fjodor Dostojevskijs roman. Den blev mycket populär och uppmot 35 procent av befolkningen i Moskva såg dess sista avsnitt. Före och under julen 2005 visade kanalen "Rossija" sin filmatisering av Michail Bulgakovs roman "Mästaren och Margarita". En enorm reklamkampanj med affischer över hela stan och ständiga trailers i TV resulterade i mycket höga tittarsiffror. Eftersom större delen av den läsande befolkningen känner till romanen hade de också synpunkter på hur väl serien lyckats eller misslyckats med att återge romanens huvudpersoner. Bland de serier som är under produktion är bland annat "Döda själar" av Gogol. Under senhösten 2005 visades filmatiseringen av en bok om poeten Sergej Jesevins sista dagar och död i tidigt 1920-tal. Med början i januari 2006 visades "Den första kretsen" efter Alexander Solzjenytsins roman.

TV har således lyckats att nå en bred publik med filmatisering av ryska klassiker.

Filmbranschen i förändring

Den ryska filmindustrin är helt klart på "G" med stor produktion (nu så många som 150 produktioner på ett år) och flera kvalitetsfilmer.

Till de mest intressanta ryska filmer som under senare tid visats i Moskva är "Garpastum" (regissör Aleksej German junior) om två fotbollsentusiasters öde mot bakgrund av första världskrigets utbrott; "Italjanets" ("Italienaren", regissör Andrej Kravtjuk), som var Rysslands bidrag till Oscarsgalan, och handlar om en barnhemspojke som söker upp sin mor när han skall adopteras bort till ett italienskt par; och "4" av Ilja Khrzjanovskij. Dessa är snäva intellektuella filmer som vinner eller hamnar högt på de internationella filmfestivalerna. Filmen "Ne chlebom edinym" ("Inte av bröd allena") är Stanislav Govoruchins filmatisering av Dudintsevs omtalade roman från 1950-talet.

Filmen "9 rota" ("Nionde kompaniet") om ett ryskt förband under Afghanistankriget (regissör

Fjodor Bondartjuk) är en storsäljare som drar enorm publik och därmed biljettintäkter. En annan storsäljare var "Turetskij gambit" efter Boris Akunins bok.

I diskussionerna om filmbranschens framtida finansiering hör diskussioner om hur biljettintäkter ska användas att plöja ner medel för framtida film.

Stora ryska filmfestivaler bidrar till att upprätthålla filmvärldens intresse. Numera är det stora pengar i branschen.

Konstvärlden i förändring

Konstvärldens förändring har uppnåtts främst genom att marknadskrafterna nu tar över. Det innebär att det uppstått en inhemsk konstmarknad, en rad kommersiella gallerier, tillfälliga kommersiella utställningar/marknader och sist men inte minst en rad små seriösa gallerier som drivs av konstnärsligt sökande.

Det faktum att det nu finns pengar att hämta också i denna bransch har lett till att också i Moskva det är en trend att bygga om gamla fabriker till ställen för gallerier (Artstrelka – chokladfabrik; Tsentr dizaina – textilfabrik; samt den fd gas-klockan vid Kursk metrostation).

Regeringen har gjort en stor insats genom att stödja Moskvas konstbiennial som öppnades för första gången i februari 2005. Aktiviteten på konstfronten är inte bara karaktäristisk för Moskva och Petersburg utan också ute i landet händer en hel del. Sålunda var curatören för den ryska paviljongen vid 2005 års Venedigbiennial från Nizhnyj Novgorod och hon inbjöd då främst konstnärer därifrån.

Sammanfattningsvis kan sägas att det ryska kulturlivet trots sina problem idag mest karaktäriseras av dynamisk utveckling. Detta står, intressant nog, i stark kontrast till det stagnerande politiska livet.

Labour migration from the Republic of Moldova – choosing Europe

Pavel Cabacenco
PhD Student, Moldova State University
E-mail: cabacenco@yahoo.com

Labour migration originates from the human desire to seek a better life. Poverty and economic disparities make people abandon their home countries temporarily or for a long period of time to look for the means of survival in other states. Labour migration can have both, positive and negative effects for the sending and for the hosting country. In order to maximize the positive and minimize the negative it requires a proper management and international collaboration. In this context, labour migration from the Republic of Moldova needs a comprehensive assessment on the one hand taking into consideration that significant remittances sent home by Moldovan migrants is important for the development of the country, but on the other hand that mostly illegal labour migration could be an obstacle for Moldova's relations with the other states and in particular European Union countries. Illegal migration could be counteracted through the effective mechanism of country development and poverty reduction, creation of mechanisms of legal migration, cooperation between Moldova and countries of transit and destination. The implementation of the EU-Moldova Action Plan, which is high on the internal and external agenda of the Republic of Moldova, could considerably contribute to the elaboration of these mechanisms and contribute to the better collaboration of the Republic of Moldova and EU countries in field of migration.

Moldovan labour migration: east or west?

Moldova, former soviet republic situated between Ukraine and Romania, proclaimed its independence in 1991. Having the highest share of non-urban population in Europe and being very densely populated Moldova, after the collapse of soviet economic and political system, faced a lack of employment opportunities and became a candidate for a high level labour migration. The massive

migration, which has taken place since the mid of 1990s even accelerated after the 1998 crisis and in 2005 almost ran up to its peak. Currently, according to the official government estimates and surveys carried out by international organisations and local think tanks, from 600.000 and up to one million of Moldovans are living and working abroad.¹

CIS countries are the major direction of Moldovan labour migration as more than 58 percent of migrants leave for Russia. In second place comes Italy – 18,9 percent, then Portugal – 5,0 percent and Greece – 2,7 percent.² It is explained by the remained close ties of the Moldovan population in CIS countries (relatives, friends), knowledge of the Russian language and relatively short distance from Moldova to Russia, low price of migration and visa-free travel. Despite of this fact experts noticed that migration trends slowly reorient towards the “old abroad” and mostly European Union countries.³ The cost of migration to the EU countries is much higher then to CIS. The average cost (including ticket, document preparation, and visa) to depart for Russia is \$96, compared to \$1,922 for Portugal, \$2,048 for Italy, and \$2,300 for Spain.⁴ At the same time migrants to CIS countries get the lowest earnings, while migrants to EU countries have the highest earning levels. Besides that in Europe Moldovan labour migrants are offered comparatively good work conditions, criminal situation and abuse from police and authorities cannot be compared with those in Russia. EU countries also offer the possibility of transforming illegal status of migrants into legal while in Russia it is more difficult to do.

Orientation of the Moldovan potential and current labour migrants will probably move further to the west with the Romania's accession to the EU. From 1999 to 2002 the Romanian state was issuing

¹ According to the IMF Country Report 25 percent to 39 percent of Moldova's economically active population has emigrated, See: Republic of Moldova: Selected Issues, IMF Country Report No. 05/54, February 2005, <http://www.imf.md/press/SIP-cr0554.pdf>

² *Migration and remittances in Moldova, CBS-AXA, 2005*, http://www.iom.md/materials/migration_remittances.pdf

³ Mosneaga V., Rusnac Gh. We are building Europe and not only..., Chisinau, MSU, 2005

⁴ *Republic of Moldova: Selected Issues*, IMF Country Report No. 05/54, February 2005, <http://www.imf.md/press/SIP-cr0554.pdf>

Romanian passports to Moldovan citizens using a fast-track application procedure. There are no official numbers, but estimates suggest that presently between 200.000 to over half a million Moldovan citizens also hold a Romanian passport.⁵ Moreover, during the course of more than a decade of labour migration Moldovans managed to create their migration network, a new Moldovan diaspora in the EU countries. Its existence encourage and help relatives and friends back home to join the migrants in the host country by offering informational, logistical and financial support.

In this context it is evident that the closer EU is to Moldova the greater would be the shifting of the Moldovan labour migration trend towards the EU countries.

Moldova-EU Action Plan and new opportunities for the better migration management

Moldovan authorities understanding the importance of labour migration for the development of the country⁶ are interested to negotiate a better status for Moldovan migrants. A new status of Moldova as EU neighbour country can help them in this process. Encouraged by the EU's acknowledgement of Moldova's European aspirations the European integration perspective has become one of the milestones and direction-setting factors of external and internal politics of the Republic of Moldova. Moldova-EU Action Plan⁷ signed in February 2005 that derived from Partnership and Cooperation Agreement and the European Commission's Communication on Wider Europe Neighbourhood currently represents a "roadmap" to a new format of relations with the European Community and a basis for political, legislative and socio-economic reforms meant to adjust national systems to European legislative and socio-economic standards.

⁵ George Dura, A tale of two visa regimes – Repercussions of Romania's accession to the EU on the freedom of movement of Moldovan citizens, *Eurojournal.org*, January 2006

⁶ Workers' remittances now amount to some 25-30 percent of GDP of the country See: *Republic of Moldova: Selected Issues*, IMF Country Report No. 05/54, February 2005, <http://www.imf.md/press/SIP-cr0554.pdf>.

⁷ *Action Plan EU – Moldova*, http://www.mfa.md/En/Action_Plan_EU-Moldova.pdf

According to the Plan in order to achieve European standards in the field of migration Moldova has to improve its management of the migratory flows. It means that Moldova will have to adopt Moldova's National Action Programme on Migration and Asylum Issues and to collaborate more closely with the EU countries in the field of informational exchange concerning illegal migration in the EU and Moldova, including the establishment of an electronic database for the monitoring of migration flows to, via and from Moldova. Another priority action mentioned in the plan is setting up a mixed expert group to discuss legal migration to the EU, management structures for legal migration, including exploring ways to facilitate legalisation, legal migration of the labour force and social protection of migrant workers as well as programmes for voluntary return and re-integration. EU would also explore the possibility of inviting Moldova to participate in or observe the activities organised within the framework of the EU programmes on migration (ARGO, AENEAS) and exchange views on Schengen procedures and initiate a dialogue on the possibilities of visa facilitation and dialogue and exchange of views on visa co-operation.

According to EUROMONITOR⁸ Moldova's progress in the field of Migration management is relatively good. Moldova is actively participating in the Budapest and Söderköping Processes; Moldovan authorities collaborate with the relevant international organisations and development agencies, in particular with International Organisation for Migration, Winrock International, International Labour Organisation, and Swedish Agency for International Development⁹; Agreement between

⁸ EUROMONITOR: European Union – Republic of Moldova Action Plan: Assessment of progress in 1st Quarter of 2006, Issue 2, April 2006, <http://www.e-democracy.md/files/euromonitor02en.pdf>

⁹ IOM with the support of the Swedish Agency for International Development has started a new project „Capacity Building for Developing Migration Management Procedures and Migration Policies in the Republic of Moldova” which will contribute to a better migration management. See: EUROMONITOR: European Union – Republic of Moldova Action Plan: Assessment of progress in 1st Quarter of 2006, Issue 2, April 2006, <http://www.e-democracy.md/files/euromonitor02en.pdf>

Republic of Moldova and Italy on economic migration was signed. Moldova signed the readmission agreements with the Czech Republic, Italy, Lithuania, Poland, and Hungary; Moldova has joined the AENEAS Programme of the European Commission regarding the fight against illegal migration and repatriation of migrants to their origin countries. A database on migration was improved by signing the agreement of information exchange on migration issues between the National Bureau of Migration and Ministry of Information Development, Ministry of Internal Affairs.

At the same time Moldova's National Action Programme on Migration and Asylum Issues that was to be adopted in November 2005, but the process is not completed. The Agreement with the Portuguese Republic on temporary residence in view of employment of migrant workers from Republic of Moldova that had to be signed last year has not been signed so far. Moreover, the National Bureau of Migration, a basic agency for development and coordination of migration policies, is in a condition of institutional suspension. It is not

clear yet whether it would be closed up with its tasks distributed to other ministries or transferred under administration of another ministry. In both cases the uncertain state of NBMi may have negative effects on capacities of Moldovan authorities to manage migration.

Successful implementation of the Moldova-EU Action Plan gives Moldova an opportunity not only to negotiate a better status in relations with EU and facilitated visa regime, but also to significantly improve its migration management system and establish efficient collaboration with countries hosting Moldovan migrants. However, remittances sent by migrants are not sufficiently used by the Moldovan state and society. There is a lot to be done with the resources sent by Moldovan labour migrants to have a real impact over the socio-economic stabilisation of the country, well being of the population and reduction of the poverty. That is why implementation of the Moldova-EU Action Plan and European choice of the Republic of Moldova could considerably contribute to the development of the country.

Bulletin Nr 1-2/06

Sällskapet för studier av Ryssland, Central- och Östeuropa samt Centralasien

Tryckt i Huddinge 2006

Redaktör och ansvarig utgivare: Andreas Johansson

Bulletinen utkommer med ca 4 nummer per år och kan rekvideras från Andreas Johansson

Andreas.Johansson@sh.se

Tel. 08-608 44 27

Postadress: Andreas Johansson, Alfred Nobels allé 7, ME109, 141 89 Huddinge

Bulletinen finns också tillgänglig på hemsidan för Sällskapet för studier av Ryssland, Central- och Östeuropa samt Centralasien: <http://www.sallskapet.org>

Tidigare nummer finns på adressen: <http://www.sallskapet.org/bull/bullreg.html>